

KUML

1961

KUML

ÅRBOG FOR JYSK ARKÆOLOGISK SELSKAB

1961

*With Summaries in English
Mit deutschen Zusammenfassungen*

JYSK ARKÆOLOGISK SELSKAB
SATTE DETTE KUML
FOR
MÅRTEN STENBERGER

UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS
1962

Omslag:

Bronzeskjold fra Danmark.

Forside:

Mandsmaske på avlsten fra Snaptun.

Redaktion:

P. V. GLOB

Dette KUML udsendes med støtte fra
Carlsberg Bryggerierne, Tuborg Bryggerier
og Ceres Bryggerierne

Copyright 1961

by

Jysk Arkæologisk Selskab

Printed in Denmark
by
Aarhus Stiftsbogtrykkerie A/S

INDHOLD

<i>O. Klindt-Jensen</i> : Mårten Stenberger	6
<i>P. V. Glob</i> : Kultbåde fra Danmarks Bronzealder	9
<i>H. Hellmuth Andersen</i> : Sløjfede Enkelgravshøje ved Stejlgård	19
<i>Palle Friis</i> : Vendsysselske Bronzealderfund	34
<i>Johs. og Klaus Ferdinand</i> : Jernalderofferfund i Valmose ved Rislev	47
<i>J. Troels-Smith</i> : De geologisk-botaniske Forhold i Forbindelse med Rislev-Fundet	90
<i>U. Møhl</i> : Rislevfundets Dyreknogler	96
<i>J. Balslev-Jørgensen</i> : Rislev-Fundet. Anthropologisk Redegørelse	106
<i>Palle Friis</i> : En vendsysselsk Jernaldergrav	107
<i>Georg Galster</i> : En Seiger fra Ålborg	116
<i>Gíslí Gestsson</i> : Billedstenen fra Snaptun	125
<i>Hans Ole Hansen</i> : Ungdommelige Oldtidshuse	128
<i>Holger Rasmussen</i> : Kastaniekultur i Kalabrien	146
<i>Viggo Nielsen</i> : Al Wusail. Mesolitiske Flintpladser i Qatar	169
<i>Hans Jørgen Madsen</i> : En Flintplads i Qatar	185
Jysk Arkæologisk Selskab	202

CONTENTS

<i>O. Klindt-Jensen</i> : Mårten Stenberger	8
<i>P. V. Glob</i> : Kultboote der dänischen Bronzezeit	17
<i>H. Hellmuth Andersen</i> : Zerstörte Hügel der Einzelgrabkultur bei Stejlgård	32
<i>Palle Friis</i> : Bronze Age Finds from Vendsyssel	45
<i>Johs. and Klaus Ferdinand</i> : The Iron Age Find from Valmose near Rislev	82
<i>J. Troels-Smith</i> : The Geological-Botanical Conditions in Connection with the Rislev Find	93
<i>U. Møhl</i> : The Animal Bones of the Rislev Find	101
<i>J. Balslev-Jørgensen</i> : The Rislev Find. Anthropological Statement	106
<i>Palle Friis</i> : An Iron Age Grave from Vendsyssel	114
<i>Georg Galster</i> : A "Seiger" from Aalborg	123
<i>Gíslí Gestsson</i> : Snaptun	127
<i>Hans Ole Hansen</i> : Mudhouses	143
<i>Holger Rasmussen</i> : Kastanienkultur in Kalabrien	161
<i>Viggo Nielsen</i> : The Al Wusail Mesolithic Flint Sites in Qatar	181
<i>Hans Jørgen Madsen</i> : A Flint Site in Qatar	197

EN SEIGER FRA ÅLBORG

AF GEORG GALSTER

I foråret 1961 foretoges udgravningsarbejder i Ålborg på Budolphi plads, hvor der skulde opføres et såkaldt supermarked. Da der ikke var tid og lejlighed til at drive nærmere undersøgelser på stedet, blev jordbunkerne fra udgravningen kørt ud til formandens, ingeniør Paul H. Rasmussens have på Skovgårdsvej 22 i Vejgård. Her har så det historiske museum i Ålborg med bistand af amatørarkæologer fra Ålborg-afdelingen af Jysk Arkæologisk Selskab i løbet af forsommeren gennemført fylden og fundet adskillige rare sager fra det gamle bysamfund. Herunder fandt man den her (fig. 1) afbildede genstand, som Ålborgarkæologerne med megen sagkundskab identificerede som en »seiger«. Det er en vægt, hvormed man på hurtig og nem måde kunde udvippe fuldvægtige eller overvægtige mønter, når man lagde mønten på den flade ende af vægtstangen¹). Det er en fiks lille tingest, som en færende kræmmer let kunde klappe sammen og føre med sig i lommen; den vejer kun 17 g. Den er af bronze, sammenklappet 81 mm høj; når vægtstangen, der er 76 mm lang, er slået ud, måler den 63 mm

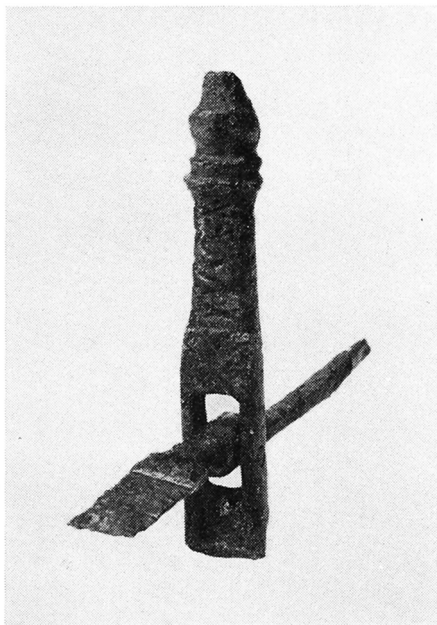

Fig. 1. Seiger fra Ålborg. 1 : 1.
"Seiger" from Ålborg.

i højden. Den er overmåde velbevaret, bortset fra, at den slører noget under vejning. Den ender foroven i et hunde- eller dyrehoved; iøvrigt er den kun prydet med en zig/zag-linje på forsiden. Bagsiden er hul for at kunne gemme vægtstangen, når den slås sammen. Den er kun anvendelig på små sølvmønter, da den er indstillet på at udvippe mønter, der vejer over ca. 1,30 g (hvorom mere nedenfor).

I modsætning til seigeren på Nationalmuseet er denne øjensynlig beregnet på at holde i hånden i dyrehovedet, således som det også fremgår af vægtpladens udformning.

Denne seiger er det andet kendte stykke af slagsen. Et lignende, men tarveligere eksemplar lå fra gammel tid uden proveniens blandt ubestemmelige sager i Nationalmuseets historiske afdeling, indtil det blev fremdraget og fortolket i »Fra Nationalmuseets Arbejdsmark« 1931²), samtidig med at det overgik til Den kgl. Mønt- og Medaillesamling. Nationalmuseets seiger er også af bronze; den har været til at stikke ned i et fodstykke eller i købmandens disk. Det nederste af spidsen er afbrudt, ligeledes mangler en kontravægt, som kunde hænge i øjet af den lange vægtarm. Højden er nu 72 mm (hvoraf spidsen 7 mm), vægtstangen 59 mm lang (fig. 2).

Som forklaring på anvendelsen af denne møntvægt fremdroges i Arbejdsmarken 1931 et glasmaleri i domkirken i Le Mans, hovedstad i det fordums grevskab Maine. I det derværende Den hellige jomfrus kapel sidder glasmalerier, der viser billeder fra jomfru Mariæ levned og som afslutning tre scener fra en middelalderlig vekselbod. Den gamle pengemand, som for sin sjæls frelse har skænket disse kostbare glasmalerier, har forhåbentlig fået sine synder slettet på sit jordelivs regnebræt; vi fra en sen efterslægt er ham i al fald stor tak skyldige. Medens de to første billeder viser os ham dels vejende mønter på en almindelig skålvægt, dels købslående med andre godtfolk, har det tredje billede, som just interesserer os mest, længe været gådefuldt eller misforstået. Det blev for

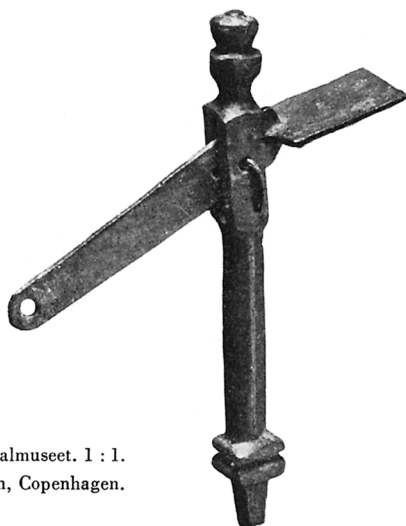

Fig. 2. Seiger i Nationalmuseet. 1 : 1.
"Seiger" in the National Museum, Copenhagen.

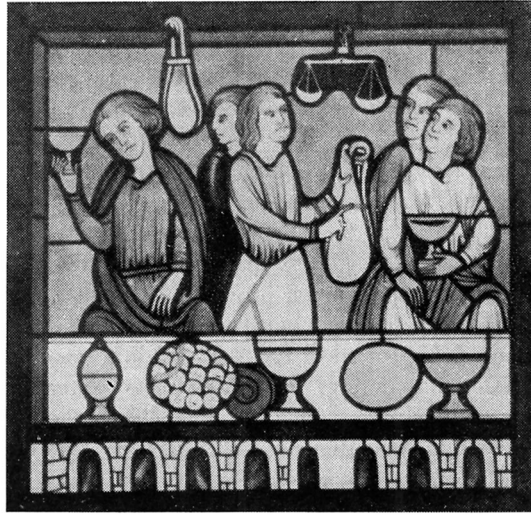

Fig. 3-5. Veksellereren Franco af Alonnes. Glasmaleri i domkirken i Le Mans.
The money-changer Franco of Alonnes. Stained glass in Le Mans Cathedral.

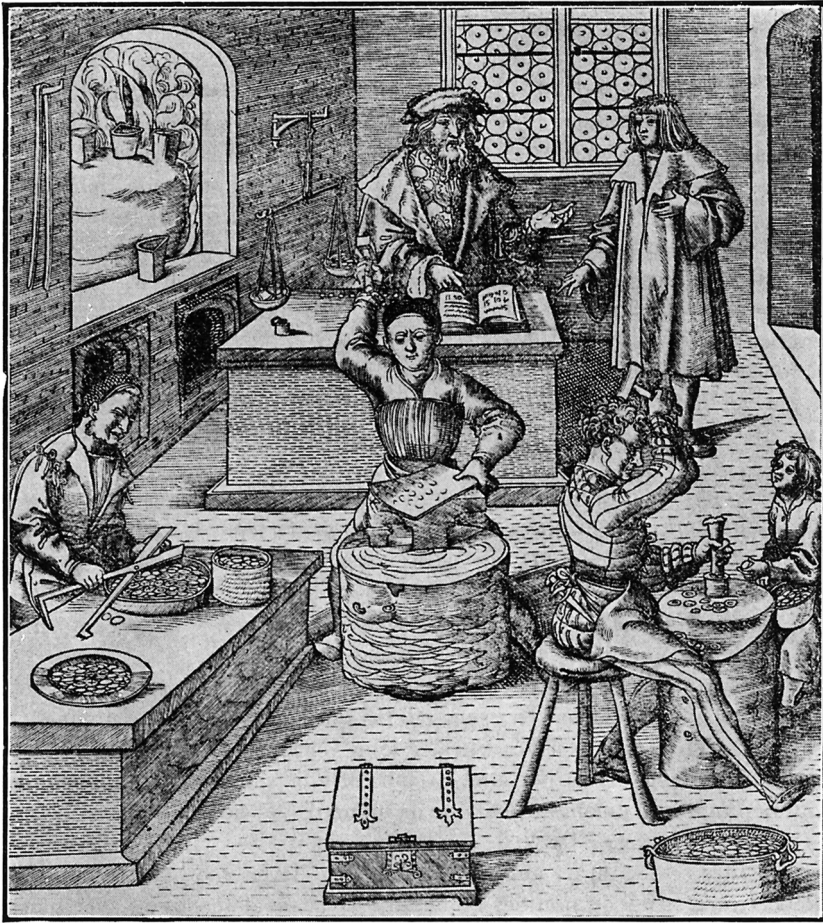

Fig. 6. Den unge kong Maximilian besøger en møntsmedje. Træsnit af Hans Burgkmair (1473–1531).

The young King Maximilian visiting a mint. Woodcut by Hans Burgkmair (1473–1531).

første gang offentliggjort i *Revue Numismatique* 1840³⁾ og forklaret af den ellers så sagkyndige numismatiker L. de la Saussage med bistand af et par lærde herrer i Le Mans. Derfra blev billede og forklaring gengivet af C. A. Holmboe i hans indledning til det banebrydende værk af C. I. Schive: *Norges Mynter i Middelalderen*⁴⁾: »[Billedet] fremstiller en Myntmester, som i venstre Haand holder en Skaal med færdige runde Mynter, men i høire en fiirkantet Plade, som allerede har sit Præg, men som endnu ikke er rundklippet, hvilket han synes at have til Hensigt at faae udført ved en Maskine, hvortil han rækker Mynten hen.«

Det er besynderligt, at den lærde norske professor kunde tage en sådan forklaring for gode varer. En slig maskine er utænkelig i middelalderen og længe efter. Man bankede møjsommeligt sølvplader ud i den til mønten svarende tyk-

kelse og klippede blanketterne til, inden de blev lagt mellem hammer- og amboltstemplerne. Hvorledes det gik til, kan man se af et træsnit fra omkring år 1500 af Hans Burgkmair i Augsburg, der viser den unge kong Maximilian på besøg i et møntværksted⁵).

Endnu besynderligere er det, at en teknisk sagkyndig som Franz M. Feldhaus endnu i sin 1931 udkomne bog om »Die Technik der Antike und des Mittelalters« kan gengive glasmaleriet som et »Französisches Münzprägwerk um 1110« og meddele denne forklaring: »Wir sehen eine senkrecht stehende Spindel, durch die ein Querhebel hindurchgeht. Das Ganze ist schematisch dargestellt; deshalb fehlt der Schraubengang am oberen Teil der Spindel. Der Münzer hält in der rechten Hand einen Prägestempel mit eingelegter Metallplatte. Bisher nahm man an, dass Maschinen für das Münzen erst um die Mitte des 16. Jahrhunderts aufgekommen seien.«⁶).

Dette er et skoleeksempel på, hvor sejglivede gamle vrangforestillinger kan være; thi allerede 1851 havde konservatoren for museet i Le Mans, Eugène Hucher, givet den naturlige fortolkning, hvorefter der ikke var tænkt på nogen møntmester, men på en veksellerer, således som det også fremgik af den beskadigede skrift under billederne, hvor der rettelig skulde læses *Scambiator*⁷). I sit store billedværk, *Calques des vitraux peints de la cathédrale du Mans* (1864) giver M. Hucher følgende beskrivelse og forklaring af glasmaleriet:

»En bas du vitrail, ce sont trois scènes représentant un même sujet, les changeurs du Mans, donateurs de la verrière.

Dans l'un des deux panneaux du bas un petit personnage vérifie à l'aide d'un trébuchet de changeur, encore en usage de nos jours, le poids d'une monnaie. Nous avons, le premier, restitué à ces vitraux leur véritable caractère en démontrant qu'il fallait y voir un trébuchet, une balance si l'on veut, mais non un balancier, un mouton ou un instrument quelconque de monnayage; au XIIIe siècle, la monnaie se fabriquait au marteau à l'aide de deux coins superposés.

Dans l'autre écoinçon, un autre changeur tient élevée une balance dans laquelle on ne peut voir s'il y a ou non des monnaies; deux tas de celles-ci, avec une coupe sont placés sur le comptoir.

Au bas de ce panneau et du précédent on lit: FRAC SC . . . IATOR/ . . . ALONE Sans doute FRANCO SCAMBIATOR DE ALONE. Le *Franc* ou *Francon*, *Changeur d'Alonnes*. Inutiles de prévenir que la lecture SCS VIATOR, proposée par Richelet, de regrettable mémoire, n'est pas soutenable.

Toutefois le mot FRAC n'est ni du même style ni du même ton que le reste de l'inscription. Peut-être est-ce un morceau rapporté d'ailleurs, ou un nom ajusté un peu plus tard; les caractères en sont bien du temps; ils sont seulement plus minces et plus allongés.

Les monnaies répandues sur les comptoirs sont des deniers de la monnaie du Mans, celle de toutes les monnaies provinciales qui a jeté le plus de numéraire dans la circulation, à la fin du XIIe siècle et au commencement du XIIIe; on les reconnaît à la croix cantonnée dont elles sont chargées.

Le grand panneau carré placé au-dessus offre des personnages assis, couverts de manteaux; ce sont comme des étrangers qu'on reçoit dans une boutique. Ils portent dans les mains et ont l'air d'offrir des coupes à des personnages debout, sans doute

les changeurs qui semblent leur donner en retour une longue bourse de peau fermée avec recherche. A la voûte pendent une balance et une autre bourse.»

Så vidt M. Hucher. Når han taler om veksellererne, nævnes i indskriften dog kun en enkelt, og det synes også at være en og samme mand, der er hovedperson i alle tre billeder. Scambiator (eller escambiator) er en noget sjældnere form for cambiator (campsor)⁸). Ordet forekommer ikke i klassisk latin. Der hedder det *argentarius*, *nummolarius* eller *mensarius* i oversættelse af græsk *τραπεζίτης*, latiniseret trapezita. Det er afledet af *τράπεζα*, der betyder bord (*mensa*). Det er det samme som italienerne kaldte *banco*, lånt fra tysk *Bank*. Dette veksellererbord eller -bænk fremtræder i forgrunden på alle tre billeder, dækket med mønter og sølvtoj. Når M. Hucher i disse mønter vil se deniers fra mønten i Le Mans, er dette meget rimeligt; men efter den skematiske tegning kan man ikke identificere dem med de penninge, som blev slået af greverne af Maine, lige fra Herbert I (1015–36) til Carl af Valois (1290–1317)⁹). Medens tegningen viser et stort kors med kugle i hver vinkel, har Maine-mønterne alle et mindre kors med kugle i to og alpha/omega eller lignende i to andre vinkler, desuden omskrifter og forsider med monogrammer m. m. Man kan lige så vel tænke på den større sølv mønt, gros tournois, som indførtes af Ludvig IX den Hellige 1266, og som gjaldt 12 deniers; den vejer 4,22 g. Som navnet siger, blev denne internationale handelsmønt slået i Tours, der ligger ca. 80 km i krageflugtlinje fra Le Mans; Alonnes, veksellererens fødeby ligger også 80 km syd for Le Mans og ca. 52 km vest for Tours. I modsætning til turnosen var Mainepeningen ret kobberholdig og kun gangbar indenfor grevskabet. Desværre foreligger der øjensynlig ingen oplysninger om bemeldte Frank, om han har levet så sent i det 13. århundrede.

Den form for en trébuchet, som ses på glasmaleriet, svarer til Nationalmuseets seiger ved at være sat på spidsen i bordet, og til Ålborg-seigeren ved at have en vægtarm uden kontravægt.

Frank d'Alonnes' virke med sin trébuchet må have været fuldt lovlig, og rimeligvis har han haft en højt betroet stilling med tilknytning til mønten i Le Mans eller Tours. Ellers kunde det at udveje de gængse mønter let forlede til en samfundsskadelig handling, som gang på gang forbydes i love og møntordninger, ja, endogså sidestilles med møntfalskneri. Således hedder det i Freibergs stadsret, at den, der bliver grebet med »geseigirten pfenning«, skal fortabe sit sølv og bøde 60 skilling: »Bi weme man daz selbe hantwerc begrifet di wage di man heizet seiger da man di sweren pfenninge mite poisit uz den anderen vnd des selben silberis oder der pfenninge ein teil, wirt he verwunden mit dem richter vnd mit eime geswornen manne man slet im abe di hant zu rechte oder he muz dinging an des munzmeister gnade.«¹⁰). Lignende gjaldt i Erfurt (1329): »Iz en sal ouch nimant habin dikein Seiger danne der munczmeister. Swa er abir mer fundin wirt daz get an die hant.«¹¹). Kostede det således her den højre hånd at blive grebet på fersk gerning i at udvippe (seigern) de tunge mønter, gjaldt det liv og gods i Augsburg (1458): »Niemand sol aine müntze Saigern, wer daz geuarlich verbrich, den wil man strauffen an leyb vnd gut.«¹²). Denne bestemmelse går tilbage til kong Wenzels møntlov af 1385, der gjaldt for 35 sydtyske stæder¹³). I Karl Vs møntordning af 1551 og i kejser Ferdinands mønt-

Fig. 7. »Kippen und Wippen« efter træsnit 1621.
 "Kippen und Wippen" from a woodcut of 1621.

edict 1559 var »seigern« en ligeså halsløs gerning som falskmøntneri¹⁴). Ikke desto mindre var forretningen altfor glimrende til at lade sig standse ved slige magtbud; den fortsattes langt udover middelalderen og kulminerede i »Kipper- og Wippertiden« 1619–22, i begyndelsen af trediveårskrigen. På et flyveskrift fra 1621, »Jedermannes Jammerklage vber der falschen Wippr Wage«, ser man da også Fanden selv hente synderen, der er optaget af sit samfundsskadelige arbejde. På bordet foran ham står en seiger af yngre construction¹⁵).

De strenge forbud mod »seigern« må ses på baggrund af den primitive justering al marco. Mønter af samme nominelle værdi kunde afvige over det dobbelte i vægt. Der var jo ikke tale om at veje mønterne enkeltvis; når blot f. ex. 240 penninge vejede en mark tilsammen, var møntordningen sket fyldest. For en bjærgsom kræmmer kunde det lønne sig at søge de tungeste mønter ud, og når de blev indsmeltede, forringedes derved den gældende møntfod. Når mønthererne indførte den årlige eller jævnlige fornyelse af mønten, kunde de forsvare det med, at det skete for at imødegå den fare, der lå i, at mønten blev forringet ved udvipning.

For nu at vende tilbage til de her omhandlede to seigere og deres aldersbestemmelse, er det ikke vel muligt af deres blotte udseende at kunne give en nærmere tidsfæstelse. Der kan næppe have været nogen interesse forbundet med at udvippe de sølle kobberpenninge, som udmøntedes her til lands i århundredet efter Valdemar Sejrs død. Seigern fra Ålborg er som nævnt indstillet på mønter af ca. 1,3 g vægt. Denne vægt passer meget nøje til de witten, som fra 1340'erne blev slået af de fire stæder, Lybæk, Hamborg, Wismar og Lyneborg. Da de 1379 sluttede den vendiske møntunion, fastsloges den før brugte vægt som norm; det var 176 stykker på den 13¹/₂ lødige mark, d. v. s. 1,33 g¹⁶). Disse mønter var i

særlig grad gæve og gængse her i landet, hvad da også talrige fund bringer vidne om¹⁷). Vi har da lov til at gætte på, at denne seiger er tabt af en kræmmer på torvet ved Budolphi kirke en dag i slutningen af det 14. århundrede¹⁸).

A "Seiger" from Aalborg

In the spring of 1961 excavations were made in the square in front of the Saint Budolphi cathedral in Aalborg, the ancient commercial town on the Liim Fiord in the northern part of Jutland. The earth that was dug up was removed to the garden of Mr. Paul H. Rasmussen, engineer, in the suburb of Vejgaard. Mr. Rasmussen is president of the Aalborg branch of the Jutland Archaeological Society, and during the spring members of this society, having sifted the heaps of earth in collaboration with the Historical Museum of Aalborg, found a great many interesting objects from the millenarian community. Among other things they found the object depicted in fig. 1, which has been most skilfully identified by the Aalborg archaeologists as being a "seiger". It is a coin-balance with which full weight coins and overweight coins could easily and quickly be picked out. Made of bronze, it is collapsible and adjusted for coins weighing about 1.3 grammes and over. A similar balance of unknown provenance lay for many years in the National Museum (fig. 2). In 1931 it was dealt with and its use explained in "Fra Nationalmuseets Arbejdsmark" (Yearbook, Danish National Museum). In this connection attention was drawn to a 13th century stained glass from the Cathedral of Le Mans, the capital of Maine, the former county in France. The ancient donor, the moneychanger Franco d'Alonnes, had had three pictures (fig. 3) painted of the activities in his shop. The first of these pictures has long been misinterpreted as a mint master stamping out coins on a machine (!), see the "Revue Numismatique" 1840, the great work on Norwegian mediaeval coins 1865 and even "Die Technik der Antike und des Mittelalters" 1931 by *Feldhaus*. Yet the correct interpretation had been given as early as in 1851 and again, in more detail, in 1864 by *M. Hucher*, curator of the museum in Le Mans whose interpretation has been reprinted in extenso above. Franco is unmistakably described as a money-changer (*scambiator*) and not as a mint master. The coins he is weighing may be from the county of Maine, but they are more likely to be gros tournois, the international trade coin introduced in 1266 by Louis IX the Saint. Franco's business must have been entirely legal. Perhaps he had a connection with

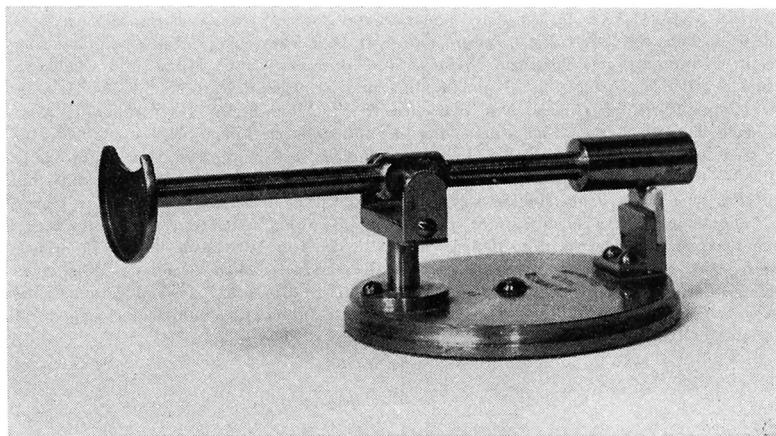

Fig. 8. Moderne »seiger«. Prof. Smiths Etab. Patent, Kjøbenhavn.
Modern "seiger." Prof. Smith's Est. Patent, Copenhagen.

the mint of the neighbouring city of Tours. If persons other than mint masters (and money changers attached to the mint) picked out current coins on a "seiger" it was considered harmful to the community and they were punished with loss of life and property in the same way as counterfeit coiners. Municipal laws were quoted from Freiberg, Erfurt (1329) and Augsburg (1498); German Coinage Acts were passed in 1385, 1551 and 1559 all to this effect. Nevertheless this illegal practice continued and culminated in the "Kipper-Wipper time" from 1619 to 1622. This was due to the rough-and-ready weighing and adjusting of coins *al marco*. Coins were not weighed one by one, but when, for instance, 240 pennies altogether weighed one mark the ordinances were complied with. It would then be a lucrative business for an acquisitive tradesman to pick out the heaviest coins and melt them down: the resulting debasement of the coinage was a serious blow to the lord of the mint and his subjects. The "seiger" from Aalborg was adjusted for coins weighing some 1.3 grammes, and this weight exactly fits the Hanseatic "witten"s which were struck in Lubeck, Hamburg, Wismar, and Lunenburg from 1340 onwards. These coins were current particularly in Denmark, and one may suppose that a coin balance was lost by a tradesman in Aalborg in the 14th century. As above mentioned by *M. Hucher*, similar balances have been in use in our own time too, thus the last picture (fig. 8) represents a gold coin balance from the National Bank of Denmark which was in use until 1931 when the Danish gold 10 and 20 kroner coins were withdrawn from circulation. In this case the purpose was to select the coins that had become too light through use and which were to be melted down.

Georg Galster,
Nationalmuseet, København.

NOTER

1) Det tyske ord *Seiger* betegner en vægt og senere også et ur (jfr. dansk sejerværk, - mager). - Edward Schröder: *Saiga. Zeitschrift für Numismatik.* 24. Bd. Berlin 1904 s. 343. 2) S. 53-54. Der var ikke plads til mere; det var kun et par sider, som redaktøren skulde have udfyldt. 3) Pag. 288-291: Note sur des Vitraux représentant des Monnoyeurs. 4) Christiania 1865. S. XV note 3. 5) G.: Et møntværksted omkring 1500. Numismatisk Forenings Medlemsblad XIV (marts 1934) s. 43 ff. 6) Fig. 287 s. 265. I serien *Museum der Weltgeschichte*, herausgegeben von Paul Herre. - Jfr. også samme forfatter: *Die Technik der Vorzeit, der geschichtlichen Zeit und der Naturvölker* (Leipzig und Berlin 1914) sp. 727 af samme indhold. Han anfører Huchers store værk, men han kan umulig have set det. 7) *Bulletin des comités historiques près le ministère de l'instruction publique et des cultes*, année 1851 pag. 215. Anmeldt i *Revue Numismatique* 1854 pag. 84. 8) *Caroli Dufresne domini du Cange Glossarium ad scriptores mediæ & infimæ latinitatis* (Frankfurt 1681) pag. 694 seq. 9) *Faustin Poey d'Avant: Monnaies Féodales de France I* (Paris 1858) pag. 210-218 Pl. XXIX 11-XXX 18. 10) *Carl Friedrich von Posern-Klett: Sachsens Münzen im Mittelalter* (Leipzig 1846) s. 330. 11) *Posern-Klett sstds.* s. 319. 12) *D. E. Beyschlag: Münzgeschichte Augsburgs in dem Mittelalter* (Stuttgart und Tübingen 1835) s. 59. 13) *Julius Cahn: Münz- und Geldgeschichte von Konstanz und des Bodenseegebietes im Mittelalter bis zum Reichsmünzgesetz von 1559* (Heidelberg 1911) s. 197. 14) *Johann Christoph Hirsch: Des Teutschen Reichs Münz-Archiv I* (Nürnberg 1756) s. 362 og 398. 15) *Ludwig Behrens: Kippen und wippen. Berliner Münzblätter.* Januar 1910 s. 405-410. 16) *Wilhelm Jesse: Der wendische Münzverein. Quellen und Darstellungen zur hansischen Geschichte* (Lübeck 1928) s. 79 og 210. 17) *G. G.: Møntfundet fra Aarhus 1908 og samtidige danske Møntfund.* Nordisk numismatisk Årsskrift 1942 s. 99-138. 18) Som Hucher nævnte ovenfor, var en *trébucher de changeur* i brug endnu i vore dage. I møntloven af 23. maj 1873, der indførte guldmøntfod, bestemtes i § 10, at »Naar Guldmynterne ved Slid have mistet over ½ pCt. af den Vægt, som de efter § 3 skulde holde [10 kroner 4,4803 g og 20 kroner 8,9606 g], ophøre de at være lovligt Betalingsmiddel mellem Mand og Mand, men vedblive at være gyldige for deres paalydende Værdi i Betalinger til Statskassen . . .« Ved Nationalbanken havde man derefter en møntvægt ganske som en seiger (fig. 8). De fuldvægtige guldmønter vippede af, men de ½ % undervægtige blev liggende og gik til indsmeltning.